

Guia docent

2059822 - CCM – Cultures del Món

Unitat responsable:	Universitat Politècnica de Catalunya		Última modificació: 22/04/2022
Unitat que imparteix:	205 - ESEIAAT - Escola Superior d'Enginyeries Industrial i Aeroespacial i Audiovisual de Terrassa - UPC - Campus de Terrassa		
Titulació:	Diploma Sènior Universitari en Ciència, Tecnologia i Societat		
Curs: 2023 - 2024	Crèdits: 5.0	Idiomes: Català	

PROFESSORAT

Professorat responsable: Pep Valenzuela (pep.valenzuela@gmail.com)

Altres:

COMPETÈNCIES DE L'ASSIGNATURA

- Investigar i debatre el concepte de cultures del món, adquirir una perspectiva general de la diversitat de cultures i de la relació entre les mateixes amb perspectiva històrica i en el context del món globalitzat
- Context històric i geogràfic de les cultures, origen i desenvolupament, perspectives
- Elaborar una visió crítica del multiculturalisme i diversitat cultural

PROGRAMA DE L'ASSIGNATURA

Breu descripció:

El món actual és resultat d'un llarg procés de relacions entre pobles, generalment de lluites pel domini i control de recursos naturals i econòmics. Aquest procés guanya dimensió de domini total del planeta per part de poques potències a partir de la colonització de les Amèriques i la creació de l'imperi mundial espanyol i la denominada economia-món.

En aquest context, parlarem de les cultures occidentals, que molt més dinàmiques que les altres i empeses pel poder econòmic i militar estableixen relacions totalment asimètriques.

Tot i considerant el mestissatge que caracteritza la formació de totes les cultures, hi ha una gran influència occidental sobre el conjunt de pobles i cultures. Proposem diferenciar entre cultures resistents, com podrien ser els pobles originaris, que avui formen part d'alguns dels estats a tot el Planeta; cultures tradicionals, majoritàries o no a diferents estats; cultures mestisses o melting pot.

1. Amèrica, cultures precolombines

Maies:

Els maies van establir una notable cultura precolombina a Mesomèrica i encara trobem milers de descendents que parlen dialectes de la llengua maia. En el imperi maia existien impressionants ciutats-estats com Tikal (Guatemala), Palenque (a l'estat de Chiapas, Mèxic), Copán (Honduras) o Altún Ha (Belize) i espectaculars piràmides esglaonades. L'organització social i els ritus amb sacrificis humans, les tècniques agrícoles, el comerç de jade, obsidiana, plomes de quetzal, cotó, sal i cacau o les modificacions dels trets físics d'algunes persones, formen part de la seva cultura. A banda d'un sistema d'escriptura basada en un conjunt complex de glifs, els maies van deixar un llegat científic: van desenvolupar el concepte del zero i un sistema de numeració en base 20, van realitzar observacions astronòmiques molt precises i van disposar d'un calendari cíclic (el calendari maia).

Inques:

L'entitat política i administrativa precolombina més gran i avançada fins l'arribada dels conqueridors espanyols va ser l'Imperi inca (Tahuantinsuyo). Els inques van establir una impressiona xarxa vial, l'anomenat Camino real de 5200 km, anava des de Quito (Equador) a San Miguel de Tucumán (Argentina), tot travessant els Andes amb cims de més de 5.000 m. Van disposar de tècniques avançades d'agricultura i enginyeria, especialment del treball amb pedra, d'un sistema de correu i d'hostals o tambos repartits al llarg del seu territori per proveir d'allotjament i menjar als viatgers.

Van usar tècniques de conservació dels aliments. Van disposar del calendari inca, van fer registres numèrics amb quipus (cordes proveïdes de nusos) i van practicar trepanacions i momificacions entre d'altres aconseguiments.

Grans cultures originàries actuals:

Quítxua, Aimara, Guaraní, Mapuches.

2. Brasil

Brasil representa avui un cas singular, en un territori continental (cinquè país més extens del món) de convivència i barreja de cultures històriques (pobles originaris) i actuals de bona part del món, especialment africanes i europees, però també asiàtiques i de l'Orient mitjà. Antropòlegs i sociòlegs brasilers proposen, fins i tot, que la brasilera pugui ser una forma especial de cultura del nou món.

3. Transmissió oral i cultura

La cultura tota és en el seu origen sempre oral. En el transcurs del temps i la història, ha continuat sent una forma fonamental de producció cultural i de la seva transmissió.

La cultura dels aborígens australians:

Segurament és la cultura viva més antiga del planeta, la qual, sense llengua escrita, s'ha transmès a través de relats i cançons. El nucli de la seva cultura és un conjunt de llegendes, El Temps del Somni, i el monòlit Uluru és considerat pels indígenes australians un lloc sagrat. El didjeridú, el bumerang, l'ordenació en forma espiral o el seu particular origen antropològic confereixen als pobles aborígens australians una singularitat extrema, a banda de ser considerats els primers astrònoms de la història.

4. Religió i cultura

El concepte religió prové de la paraula llatina composta regio, religionis, que significa lligar estretament en i amb un vincle. Émile Durkheim, en el seu gran estudi i investigació sociològica 'Les formes elementals de la vida religiosa' conclou que la religió és la forma d'adoració que la societat es tributa a si mateixa. Afirmar que «els creients, els homes que viuen la vida religiosa intueixen que la vertadera funció de la religió no és fer-nos pensar i enriquir el nostre coneixement, ni afegir a les representacions que devem a la ciència unes altes representacions, diferents pel seu origen i el seu caràcter, sinó fer-nos actuar i ajudar-nos a viure». La religió, així entesa, hi és, efectivament, en la base de totes les cultures del món. Estudiarem aquí els casos de les religions islàmica o musulmana i la jueva.

La cultura islàmica o musulmana

Els pobles de religió islàmica comparteixen els principis bàsics d'aquesta religió, però representen un variat conjunt de cultures. Només el 20% dels musulmans són àrabs, la resta pertany a altres tradicions culturals o ètniques, tot i que la llengua àrab és la llengua litúrgica de l'Islam. Existeix també, però, una literatura àrab de ficció (Les mil i una nits, Aladí i la llàntia meravellosa, Alí Babà i els 40 lladres, Sinibals el marí). Cal dir que la física, les matemàtiques, l'astronomia i la medicina van tenir moments d'esplendor en el món islàmic.

5. Clima i cultura

La cultura dels beduïns

Els beduïns (habitants del desert) són àrabs nòmades que viuen als deserts (Aràbia, Jordània, Síria i parts del Sàhara) i s'organitzen en tribus liderades cadascuna per un xeic. Posseeixen camells, cabres, ovelles i es desplacen constantment a la recerca d'aigua i pastures (tot i que alguns, darrerament, s'han fet sedentaris a la vora del desert) i es dediquen al comerç. La seva vida errant pels deserts reafirma una cultura mil·lenària que sobreviu i defensa un estil de vida malgrat el progrés. Les condicions climàtiques condicionen la roba que porten (lleugera per la calor -el thawb, els kirbs...), el lloc on viuen (tendes rectangulars de pell de camell o cabra), l'alimentació que tenen (llet, ghee -un tipus de llard-, pa àzim de blat, dàtils...) i la forma de viure i organitzar-se.

La cultura dels inuit

Els inuit va ser l'ètnia més estesa geogràficament al llarg de les regions àrtiques de Rússia, Alaska, Canadà i Groenlàndia. La seva manera de viure ha estat marcada per les dures condicions físiques del clima àrtic. S'ha divulgat la idea que el seu habitatge típic era l'iglú però durant els períodes freds el més habitual va ser el de pedra i turba, i a l'estiu tendes de pell de caribús (rens). Els costums i la cultura dels inuit estan enfocats a assegurar la seva supervivència: ús de trineus; caça de foques, morses, mamífers marins i caribús; repartiment de tasques per sexes; manteniment del qulleq (làmpada d'esteatita alimentada amb oli de greix animal), etc.

6. Cultures d'Àfrica

El continent africà conté una enorme diversitat ètnica, cultural i lingüística. L'existència d'aquesta gran quantitat d'ètnies fa que trobem centenars de cultures diferents al continent africà i no es pugui parlar d'una cultura africana. Així, els berebers, els zulús, els himbes, els mursi, els massais, els pigmeus, els bosquimans, els dinkes, els tutsis o els tuaregs, per posar uns pocs exemples, són grups culturalment ben diferenciats. Es mostraran alguns casos particulars.

7. Grans cultures d'Àsia

Xinesa: La cultura xinesa és una de les més antigues i complexes del món. L'Imperi Celest no només va destacar per la seva capacitat inventiva sinó també pels seus corrents de pensament (confucianisme, taoisme...). Els xinesos conserven unes característiques culturals pròpies ben diferents de les occidentals com ara la llengua, escriptura, cal·ligrafia, literatura, pintura, poesia, música, medicina, gastronomia...)

Índia: Les tradicions culturals del subcontinent indi es remunten al II mil·lenni aC i han conformat una societat multicultural i multireligiosa. Influïda per l'hinduisme, el budisme o la cosmologia del jainisme, a l'Índia han aparegut una gran diversitat de tradicions i costums (sistema d'estratificació social en castes, normes d'educació i de relació social, matrimonis concertats...) i manifestacions artístiques (dansa, música,...). Cal destacar que les matemàtiques índies van introduir el sistema decimal posicional i que els seus numerals van evolucionar fins a transformar-se en els nostres números actuals.

SISTEMA DE QUALIFICACIÓ

Es consideren aprovades les persones matriculades que assisteixin al 80% de les classes.

Es proposaran activitats addicionals "optatives" per augmentar la qualificació les quals poden consistir en la possibilitat de lliurar un petit treball o investigació personal sobre un tema relacionat amb l'assignatura o fer una breu presentació a classe en format de grups petits.

BIBLIOGRAFIA

A cada tema es veuran fonts i referències específiques.

Com a bibliografia amb caràcter molt general poden ser d'utilitat:

Mosterín, Jesús (2009) La cultura humana, Barcelona, Espasa Libros.

Ferguson, Niall (2012) Civilización: Occidente y el resto, México, Debate